

به نام خدا

خودکفایی در تولید محصولات کشاورزی در کنار حفظ منابع آبی ایران

(سیدعلی لطفی زاده ۱۳۹۹/۰۲/۰۸)

وسعت کشور ایران حدود ۱۶۵ میلیون هکتار است و در این میان، براساس نتایج آمارگیری زراعت در سال ۱۳۹۷ که توسط مرکز آمار ایران منتشر گردیده است حدود ۱۵,۵ میلیون هکتار اراضی زراعی و براساس نتایج گزارش آمارگیری از باغداری های کشور در سال ۱۳۹۶ که توسط مرکز آمار ایران منتشر گردیده است، حدود ۱,۸۵ میلیون هکتار اراضی باغی وجود دارد. یعنی وسعت اراضی کشاورزی ایران حدود ۱۰,۵٪ کل وسعت کشور را تشکیل می دهد. از کل ۱۵,۵ میلیون هکتار اراضی زراعی، ۶,۲ میلیون هکتار (معادل ۴۰٪) زیر کشت آبی می باشد که ۴,۵ میلیون هکتار (۷۲,۵٪) آن کشت می شود و ۱,۷ میلیون هکتار آن آبی می باشد. همچنین ۹,۳ میلیون هکتار (معادل ۶۰٪) از اراضی زراعی زیر کشت دیم قرار دارد که ۶,۵ میلیون هکتار (۷۰٪) آن کشت می شود و ۲,۸ میلیون هکتار آن آبی است. براساس همین گزارشات، میزان برداشت محصول از کل اراضی زراعی در سال ۱۳۹۷ معادل ۶۳,۹ میلیون تن بوده است که از این میزان، ۵۶,۳ میلیون تن (معادل ۸۸٪) از کشت آبی و ۷,۶ میلیون تن (معادل ۱۲٪) از کشت دیم برداشت می گردد. به عبارت دیگر متوسط برداشت از هر هکتار کشت آبی حدود ۱۲,۵ تن و متوسط برداشت محصول از هر هکتار کشت دیم حدود ۱,۲ میلیون تن می باشد. چنانچه به رقم واردات ۲۲ میلیون تنی محصولات کشاورزی در سال ۱۳۹۷ که از سوی سازمان توسعه تجارت منتشر گردیده است مراجعه نماییم و عزم خود را در تولید محصولات وارداتی جزم نماییم، در این صورت به حدود ۱,۸ میلیون هکتار زمین زیر کشت آبی جدید با فرض برداشت ۱۲,۵ تن در هکتار برای محصولات وارداتی نیاز خواهیم داشت و چنانچه برداشت واحد سطح این محصولات را ۵۰٪ متوسط برداشت واحد سطح در اراضی کشت آبی (۶,۲۵ تن در هکتار) در نظر بگیریم، در این صورت به حدود ۳,۵ میلیون هکتار اراضی جدید برای کشت آبی محصولات وارداتی نیاز خواهد بود. این مقدار زمین معادل ۳۹ تا ۷۸ درصد کل سطح زیر کشت آبی کشور در حال حاضر می باشد. بدیهی است که چنانچه آب مورد نیاز تامین گردد، با تبدیل بخشی از اراضی کشت دیم به کشت آبی، امکان تولید این محصولات در کشور فراهم خواهد شد، لیکن تامین منابع آبی مورد نیاز به چه ترتیب میسر خواهد شد؟ با توجه به محدودیت منابع آبی و ضرورت رعایت سقف مصرف آب در بخش کشاورزی، به نظر می رسد که راه چاره، صرفه جویی در مصرف آب کشاورزی می باشد. این صرفه جویی از چند محل امکان پذیر است:

- ۱) کاهش هدر رفت آب در مسیر انتقال از منابع آبی (سدها- بندها- رودخانه ها و منابع زیرزمینی) به محل مصرف از طریق استفاده از خطوط لوله به جای کانال های خاکی و بتنی روباز
- ۲) کاهش هدر رفت آب در زمان آبیاری اراضی کشاورزی از طریق مکانیزاسیون و هوشمندسازی آبیاری محصولات
- ۳) مدیریت مصرف آب از طریق انتخاب مناسب نوع محصولاتی که در هر منطقه کشت می شود
- ۴) کاهش مصرف آب از طریق استفاده از بذرهایی که نیازمند آب کمتری می باشند
- ۵) افزایش تولید محصولات گلخانه ای

برای تحقق این مهم، بانک اطلاعاتی بروز از اراضی کشاورزی و سامانه مدیریت یکپارچه کشت محصولات در سطح کشور به همراه پیاده سازی ظرفیت منابع آبی سالیانه کشور بر روی این پایگاه داده با همکاری تمام قد وزارت خانه های جهاد کشاورزی و نیرو مورد نیاز می باشد. در کنار این زیرساخت ها، وجود مدل های اقتصادی که موجب ترغیب کشاورزان به همراهی با این طرح ها و درج اطلاعات دقیق عملکرد خود در آن سامانه ها باشد از دیگر ضروریات است. همچنین وجود واحدهای تحقیق و توسعه برای بهبود بیش از پیش بذور و تلاش برای کاهش مصرف آب در تولید محصولات از دیگر ضروریات این طرح می باشد.